

Terör ekonomisinin incelenmesi ve seçilmiş ülkelerde eğitim ekonomisi ile karşılaştırılması

The examination of terror economy and comparing the economics of education in selected countries

Gonca Güngör Göksu¹

Received Date: 01 / 01 / 2015

Accepted Date: 01 / 02 / 2015

Öz

Gerek küresel boyutta gerekse birebir ülkeler kapsamında terör eylemlerinin birçok faktör üzerinde olumsuz etkisinin olduğu bilinen bir gerçektir. Özellikle ülkelerin gelişme ve kalkınma girişimlerinin önüne ciddi engeller koyan terör faaliyetleri, kamu hizmetlerinin aksamasına ya da yeterli düzeyde sunulmamasına neden olmaktadır. Çalışma kapsamında çeşitli ülkelerde terör ekonomisi incelenerek, ilgili ülkelerde terör ekonomisinin eğitim ekonomisi ile kıyaslanması yapılmıştır. Bu kapsamda incelenen ülkelerde hem kamu savunma harcamalarına hem de kamu eğitimi harcamalarına ait veriler OECD, Dünya Bankası, SIPRI gibi uluslararası kuruluşların veri tabanlarından derlenerek, ülkeler arası karşılaştırmalı bir analiz yapılmıştır. Çalışmanın amacı, seçilen ülkelerde terör ekonomisinin incelenmesi ve eğitim ekonomisi ile kıyaslanarak ülkeler arasındaki mevcut farklılıklar ile benzerliklerin belirlenmesidir. Çalışmanın sınırlılıkları ise tüm verilere kolayca ulaşılabilmesinden dolayı 1988-2014 yılları arasını içermektedir.

Anahtar sözcükler: Terör ekonomisi, eğitim ekonomisi, savunma harcamaları

Abstract

It is a known fact that terrorist activities have many negative impacts on many factors in both global scope and individual countries. Especially, terrorist activities, which put serious obstacles in front of the countries' progresses and development initiatives, cause to fail public services or not to serve sufficiently. In the study terror economy has been examined in various countries and it has been compared with education economy in related countries. In this context, an analysis has been made among countries by gathering the data of public education expenditures in selected countries and the data of military expenditures in selected countries from international institutions as OECD, the World Bank, and SIPRI. The aim of study is examination of terror economy and determination of current similarities and differences among countries by comparing education economy with it. The limits of study contain the years which are from 1988 to 2014 due to easily accessible of all data.

Keywords: Terror economy, education economy, military expenditures

1. Giriş

Ülkeleri bölmeyi amaçlayan yıkıcı ve şiddet içeren faaliyetler olarak nitelendirilen terör eylemlerinin hem siyasi, hem ekonomik hem de sosyal düzen gibi birçok unsurun üzerinde olumsuz etkisi olduğu bilinmekte ve toplumsal ile bireysel negatif dışsallık yaydığı kabul edilmektedir. Olumlu bir bakış açısı ile değerlendirilmesi pek de mümkün olmayan terörist eylemleri savmak amacıyla, birçok ülkede güvenlik ve savunma hizmetlerine devlet tarafından önemli düzeyde kaynak transferi sağlanmaktadır. Terör ekonomisinin incelendiği bu çalışmada hem Türkiye'de hem de çeşitli ülkelerde terörün önlenmesine yönelik ayrılan ödenek tutarları, GSMH ve devlet bütçesi

¹ PhD Candidate, Social Science Institution, Sakarya University, SAKARYA/TURKEY, gungor@sakarya.edu.tr

kapsamında incelenmiş ve ülkelerarası bir karşılaştırmaya yer verilmiştir. Ayrıca çalışmada terör ekonomisi ile eğitim ekonomisi kıyaslanarak, iki zıt dışsallık türü yayan bu faaliyetlerin ülke ekonomileri içerisindeki payları ve birbirleriyle olan etkileşimleri araştırılmıştır.

Çalışmada öncelikle teorik çerçeve üzerinde durulmuştur. Çalışmanın devamında ise Türkiye özelinde güvenlik harcamalarına ayrılan paylar 1988–2014 yılları arasında incelenmiştir. Çalışmanın son kısmında ise gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler bağlamında savunma harcamalarının durumu analiz edilmiştir. Türkiye özelinde birebir güvenlik harcamalarına ayrılan paylara ulaşmak mümkün iken, diğer ülkelerde böyle bir durum söz konusu olmadığı için ilgili ülkelerde savunma harcamaları üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Ülkeler belirlenirken öncelikle verilere ulaşma imkânları göz önünde bulundurularak bir seçim yapılmıştır.

Maliye literatüründe savunma hizmeti tam kamusal mal olarak değerlendirilirken, eğitim hizmeti yarı kamusal mal statüsünde değerlendirilmektedir. Bilindiği üzere tam kamusal mal ve hizmetler sadece devlet tarafından sunulurken, yarı kamusal mal ve hizmetler hem devlet hem de özel sektör tarafından sunulmaktadır. Bu sebeple çalışmada toplam eğitim harcamaları yerine kamu eğitim harcamaları incelenmiş, böylelikle eğitim finansmanı açısından özel sektörün etkisi değerlendirme dışı bırakılmıştır.

2. Terör ve terörizm kavramları ile terör ekonomisinin teorik çerçevesi

Terör kelimesi, korku, tedhiş, dehşet, şiddet, ürkütme, şaşırtma anlamında kullanılmakta (Aydın, 2014:142) ve 1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun birinci maddesine göre; “*Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından gerçekleştirilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir*” (Terörle Mücadele Kanunu, 1991) şeklinde tanımlanmaktadır. Terörizm ise teröristlerin amaç ve ihtiyaçlarına yönelik sistemden memnun edici bir cevap alamamak amacıyla ulusal ve sisteme karşı yapılan saldırdır (Aydın, 2014:142). Kısaca terör, korku ve dehşet durumunu için ifade edilirken, terörizm bu terör durumunun ortaya çıkarılmasında kullanılan strateji ve yöntemi ifade etmektedir (Öztürk ve Çelik, 2009:87). 1999 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen Terörizmin Finansmanının Önlenmesinde Uluslararası Sözleşmesi' ne göre terörizm, silahlı bir çatışmada doğası ve içeriği bakımından halkı sindirmeye ya da bir hükümeti veya uluslararası bir örgütü bir şey yapmaya/yapmayaya zorlayan, silahlı bir çatışmaya doğrudan katılmayan herhangi bir kişiyi ya da sivili öldürmek/yaralamak amacıyla yapılan eylemlerdir (Karatay ve Kopuzsızoğlu, 2011:117).

Terörizm kelime anlamı olarak ilk defa Edmun Burke' nin 1792–1794 Fransız Devrimi'nin ardından kurulan yeni Fransız devletini terör saltanatını ‘reign of terror’ olarak eleştirmesi sonucu literatüre katılmıştır. Uluslararası terörizm de bir ülke sınırlarının aşılması sonucu başka ülkelerde de eylem yapılması veya bu terör eylemlerinin terör kaynağı ülke dışındaki diğer ülkelerin sivil vatandaşlarına da yönelmiş şeklindedir (Unur, 2000:169). Terörizmin temel amacı, bir davaya veya siyasal anlaşmazlığa dikkat çekilmesidir. Bu “dikkat çekme” şiddet eylemleri neticesinde toplumda oluşturulan korku ve dehşet havası ile sağlanmaktadır. Terörizmin benimsediği bir diğer amaç, kargaşa yaratarak toplumun direnme gücünü kırmak, yerleşik sosyal ve siyasal düzenin

arkasındaki halk desteğini şiddet yoluyla zayıflatmaktır. Terörizmin bir başka amacı da baş eğdirmek, itaat ettirmektir. Terörizmin bu türü, terörist örgütlerce kendi üyelerine ve etkilemek istedikleri halk kesitlerine uygulanabilmektedir (Hatay Emniyet Müdürlüğü, 2015).

Terör faaliyetlerinin bir ülkeye sınırları içerisinde hatta küresel boyutta bir takım olumsuz etkileri bulunmaktadır. Özellikle ülkelerin büyüme ve kalkınma yolunda kat ettikleri mesafelerin önüne ciddi engeller koymakta ve özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmasında bir takım sorunlar yaratmaktadır. Terörizm mali kaynakları, güvenliği tehdit etmenin yanında ekonomik sistemlerin istikrarını, şeffaflığı ve etkinliği olumsuz yönde etkileyerek ekonomik kalkınmayı zayıflatan bir sorundur. Ayrıca küresel boyuttaki bir terör faaliyeti tek bir ülkenin değil, birden fazla ülkenin ekonomik dengelerini bozan, yönetimlerini istikrarsızlaştıran, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatlarını doğrudan ve dolaylı olarak negatif şekilde etkileyen önemli bir sorundur (Aydın, 2014:143–151). Ağırman, Özcan ve Yılmaz (2013:103–105) çalışmasında genel olarak terörist faaliyetlerin ülkeler kapsamında yapmış oldukları tahribatlar ilgili ülkenin yatırımları, dış ticareti, tüketici davranışları, tüketim ile tasarruf eğilimleri, doğrudan yabancı sermaye yatırımları, turizm faaliyetleri, finansal piyasaları ve gelir dağılımı üzerine etki ettiği belirtilmiştir.

Terör eylemlerinin maliyetleri doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Doğrudan (ekonomik) maliyetler, terör olmasaydı toplumun katlanmak zorunda olmayacağı maliyet toplamından oluşmaktadır. Bu maliyet türleri, güvenlik harcamaları, mal ve cana verilen hasarlar ve kayıplar, kırsal kesimde terör sebebiyle yapılan göç sonucu oluşan üretim kaybı ve göç edenlerin yeniden iskan masraflarından oluşmaktadır (Mutlu, 2008:64). Örneğin 11 Eylül 2001 saldırılarının Amerika Birleşik Devletleri'ne doğrudan toplam maliyeti kapsamında sırf New York şehrine yapmış olduğu tahribat 21,8 milyar dolar olup, bu miktar o yılki ülkenin GSMH hasılasının 0,2'ine denktir (Gökbunar ve Gökbunar, 2010:152). Terörün ekonomik maliyetinin Türkiye açısından değerlendirildiğinde ise 1986–2012 yılları arasında savunma ve güvenlik harcamaları toplamı 162 milyar liradır. Bu rakam TÜFE oranları kullanılarak 2012 değerine getirildiğinde 495 milyar lira olarak hesaplanmıştır. Terör olmasaydı ve savunma harcamaları yüzde 50 daha az gerçekleşseydi, bu tasarrufun 2012 değeri 247.6 milyar liradır (129 milyar dolar). Terör olmasaydı, savunma harcamalarının yüzde 50'sinin faiz giderininin 2012 değeri 110 milyar liradır (58 milyar dolar) (Yılmaz, 2013).

Dolaylı maliyetler ise artan risk nedeniyle bölgeden ve ülkeden kaçan sermaye, kalifiyeli emek göçü ve teröre ayrılan kaynakların terör harici kullanılsaydı sağlayacakları getirilerden oluşmaktadır (Mutlu, 2008:64). Ayrıca silahlı çatışmalar ve terör eylemleri kamu gelirleri üzerinde de birçok olumsuz etkisi vardır. Öyle ki bu faaliyetler vergi matrahının aşınmasına, vergi idaresinin etkinliğinin azaltılmasına ve kamu harcamalarının yapısını değiştirerek devletin mali yapısının bozulmasına neden olmaktadır (Gökbunar ve Gökbunar, 2010:155).

Terör faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi amacıyla bir takım finansal kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Terör örgütleri ise bu finansal kaynakları çeşitli yollardan tedarik etmekte ve yasadışı eylemlerini gerçekleştirebilmek amacıyla kullanılmaktadırlar. Terör örgütlerinin finansman ihtiyacı ise terör eylemlerinin doğrudan maliyetlerinin finansmanı ve terör örgütlerinin ideolojilerini yayma, örgüt altyapısını oluşturma, devam ettirme ve geliştirme faaliyetlerinin finansmanını sağlamak amacıyla doğmaktadır (Yücebaş, 2011:189). Terör finansmanının ana kaynakları ise şöyledir (Topkaya ve Kocaer, 2014:66):

Güngör Göksu, G. (2015). The examination of terror economy and comparing the economics of education in selected countries. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1 (1), 176-188.

- i. Yasal görünümlü faaliyetlerden elde edilen finansman kaynakları: Bu tarz finansman kaynakları arasında kar amacı gütmeyen kuruluşlardan sağlanan gelirler, ticareti işletmelerin kullanılması, aidat ve bağışlar, örgütsel yayınlar ve sosyal etkinliklerden elde edilen gelirler ve dış destekli kaynaklar yer almaktadır.
- ii. Yasadışı faaliyetlerden elde edilen finansman kaynakları: Yasadışı finansman kaynakları olarak da yasa dışı uyuşturucu ticareti, insan kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, sigara ve diğer malların kaçakçılığı, tehdit, şantaj, haraç toplama, korsan ürün ticareti, gasp, hırsızlık, dolandırıcılık ve fidye amaçlı adam kaçırmaya örnek verilebilir.

3. Türkiye’de ve çeşitli ülkelerde terör ekonomisinin eğitim ekonomisi ile karşılaştırılması

Çalışmanın bu bölümünde niceliksel verilerden faydalanılarak OECD ve AB’ ye üye çeşitli ülkelerde vuku bulan terör faaliyetlerinin önlemek amacıyla harcanan kamu harcamaları incelenmekte ve yine aynı ülkelerde eğitime yönelik kamu harcamaları ile bir kıyaslanması yapılmaktadır. Çalışmanın sınırlılıkları gereği Türkiye harici diğer ülkelerde teröre yönelik kamu harcamaları verilerine ulaşmak pek mümkün olmadığı için ilgili ülkelerin savunma amaçlı ayrılan kamu harcamaları esas alınarak bir karşılaştırma yapılmaktadır. Bununla birlikte Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü’ nun resmi internet sitesinden güvenlik harcamalarına ayrılan veriler elde edilerek, Türkiye özelinde ayrı bir değerlendirme daha yapılmaktadır.

3.1. Türkiye’de terör ve eğitim harcamalarına ayrılan ödenek tutarların karşılaştırılması

Savunma harcamaları, ülkelerin yüksek refah seviyeleri pahasına milli gelirlerinden fedakârlık ederek ülke bütünlüğüne yönelik her türlü tehditlere karşı ayırdıkları bir paydır ve egemenlik ile ulusal varlığın devamını sağlayan harcamalar toplamıdır. Ülkeler için yüksek ehemmiyete sahip savunma ve güvenlik hizmetleri hem caydırıcılık hem de koruma maksatlı yapılmaktadır (Sümer, 2004:87). Terör faaliyetlerinin ekonomik maliyeti hesaplanırken şu unsurlar dikkate alınmaktadır (i) Güvenlik harcamaları (Milli Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı bütçesi) toplamından oluşmaktadır, (ii) Göç nedeniyle kırsal maliyet, (iii) Göç edenlerin iskân maliyeti, (iv) Köye geri dönüş maliyeti ve (v) Tahrip edilen köylerin maliyeti (Gökbunar ve Gökbunar, 2010:159).

Tablo 1. Türkiye’deki güvenlik harcamalarının GSMH içindeki payları (1985–2014)

	1985	1991	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Milli Savunma Bakanlığı	2,1	2,6	2,7	3,3	2,3	1,5	1,6	1,3	1,5	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2
İçişleri Bakanlığı	0,05	0,21	0,19	0,18	0,21	0,12	0,15	0,14	0,19	0,22	0,18	0,16	0,18	0,20
Jandarma Genel Komutanlığı	0,22	0,35	0,48	0,52	0,46	0,33	0,39	0,32	0,38	0,35	0,35	0,31	0,37	0,35
Emniyet Genel Müdürlüğü	0,42	0,77	0,52	0,84	0,88	0,63	0,77	0,69	0,83	0,77	0,81	0,85	0,94	0,94
Güvenlik Harcamaları Toplam	2,81	3,90	3,92	4,95	3,89	3,00	2,50	2,90	2,70	2,66	2,66	2,67	2,79	2,74

Kaynak: (Mutlu, 2008:67) ve (BUMKO, Yıllık Bütçe Kanunları (2006-2014)).

Terörün niceliksel olarak hesap edilebilecek en büyük maliyeti güvenlik harcamalarında yaşanan artıştır. Güvenlik harcamalarını hesaplarken de Milli Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı’na ayrılan tutarlar dikkate alın-

maktadır (Mutlu, 2008:65). Türkiye açısından değerlendirildiğinde madde (I) hariç, diğer maddelerdeki güncel tutarlar mevcut olmadığı için sadece güvenlik harcamalarına yönelik tutarlar hali hazırda mevcuttur. Tablo 1’de ilgili dört kurumun bütçelerinin GSMH ve genel bütçe içerisindeki payları yer almaktadır.

Tablo 1’de yer alan veriler incelendiğinde dört kurum içerisinde en yüksek pay Millî Savunma Bakanlığı’na, en düşük pay ise İçişleri Bakanlığı’na ayrıldığı anlaşılmıştır. Türkiye’de güvenlik harcamalarına ayrılan toplam tutarın GSMH içerisindeki payı ise 2006 yılından itibaren azalmaktadır. Özellikle 1990’lı yıllarda terör olaylarının zirve yaptığı göz önünde bulundurulursa bu dönemde güvenlik harcamalarının oldukça yüksek olması normal bir durumdur.

Tablo 2. Türkiye’deki güvenlik harcamalarının devlet bütçesi içindeki payı (1985-2014)

	1985	1991	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Millî Savunma Bakanlığı	11,9	9,06	9,8	8,0	7,15	5,24	5,36	5,16	5,13	5,09
İçişleri Bakanlığı	0,28	0,89	0,85	0,48	0,71	1,10	0,83	0,97	0,67	0,82
Jandarma Genel Komutanlığı	1,22	1,46	2,15	1,40	1,56	1,44	1,48	1,39	1,47	1,43
Emniyet Genel Müdürlüğü	2,35	3,20	2,91	2,28	2,99	3,26	3,71	3,43	3,72	3,86
Güvenlik Harcamaları Toplam	15,7	14,6	15,7	12,1	12,4	11,04	11,3	10,9	10,9	11,2

Kaynak: (Mutlu, 2008:67 ve Bütçe ve Mali Kontrol Müdürlüğü, Yıllık Bütçe Kanunları, 2010-2014).

Tablo 2’ de güvenlik harcamalarının genel bütçe içerisindeki payları değerlendirilmiştir ve verilerin seyri Tablo 1 ile paralellik göstermektedir. Öyle ki güvenlik harcamalarının reel payının genel bütçe içerisindeki payı 1980’li ve 1990’lı yıllarda daha yüksek olmasına rağmen, özellikle son yıllarda bu oranın oldukça gerilemektedir.

Tablo 3. Eğitim bütçesinin GSMH ve genel bütçe içindeki payları (1985-2014)

	GSMH İçindeki Payı (%)			Genel Bütçe İçindeki Payı (%)		
	MEB	YÖK+Üniversiteler	Toplam Eğitim Bütçesi	MEB	YÖK+Üniversiteler	Toplam Eğitim Bütçesi
1991	2,9	0,7	3,0	14,1	4,4	17,9
1995	1,7	0,5	2,2	10,1	3,4	13,5
2000	2,6	0,8	3,4	7,1	2,2	9,3
2005	2,2	0,8	3,0	9,5	3,3	12,8
2006	2,2	0,7	2,9	9,4	3,3	12,7
2007	2,5	0,7	3,2	10,4	3,2	13,6
2008	2,4	0,7	3,1	10,3	3,2	13,5
2009	2,9	0,9	3,8	10,6	3,3	13,9
2010	2,5	0,8	3,3	9,8	3,2	13,0
2011	2,8	0,9	3,5	10,9	3,6	14,5
2012	2,8	0,8	3,6	11,1	3,6	14,7
2013	2,5	0,9	3,4	11,7	3,7	15,4
2014	3,2	0,9	4,1	12,8	3,8	16,6

Kaynak: (MEB istatistikleri (2007-2014)) ve (YÖK, 2007:122).

Tablo 1 ve Tablo 2, Tablo 3 ile kıyaslandığında 1980’li ve 1990’lı yıllarda güvenlik harcamalarına ayrılan tutarın GSMH içerisindeki payı, aynı yıllarda Millî Eğitim Bakanlığı bütçesine ay-

rılan tutardan daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Ancak 2000’li yıllara gelindiğinde güvenlik harcamalarının payı % 3 düzeyinden daha düşüktür. Aynı şekilde Milli Eğitim Bakanlığı’na ayrılan tutar ise 2000’li yıllara gelindiğinde % 2,5’un üzerinde yer almaktadır. Benzer olarak toplam eğitim bütçesine ayrılan payın GSMH içerisindeki oranı ise son yıllarda yükseliş eğilimindedir. Benzer oransal büyüklüklerin genel bütçe içerisindeki payları değerlendirildiğinde, 2000’li yıllara kadar güvenlik harcamaları % 15 dolaylarında iken, 1991 yılı hariç toplam eğitim bütçesinin payı ise sadece % 9–13 aralığında seyretmiştir. Kısacası Türkiye 1980’li yıllardan itibaren ızdırap çektiği terör eylemlerine aktardığı maddi destekleri eğitim amaçlı ayırsaydı, şu an eğitim hizmet kalitesinde ve sunumunda var olduğu noktadan çok daha iyi yerlerde olabilmesi mümkündür. Terör faaliyetlerinin bir ülke ekonomisi kapsamında negatif dışsallık yaydığı ve eğitim hizmetlerinin ise bir ülke ekonomisi üzerinde pozitif dışsallık yaydığı düşünülürse, uzun yıllardan itibaren ülkemizde yaşanan bu zararlı ve tehlikeli faaliyetlerin Türkiye’nin gelişmesinin önünde ciddi engeller teşkil ettiği çok açık şekilde verilerden de anlaşılmaktadır.

3.2. Seçilmiş ülkelerde savunma ve eğitim harcamalarının karşılaştırılması

Bir ülkenin ulusal savunma gücünün büyüklüğünü belirleyen bir yandan GSMH büyüklüğü olup, diğer yandan savunmaya ayrılacak payı belirleyecek olan toplumsal fedakarlık derecesidir. Toplumsal fedakarlık derecesi subjektif bir kavram olduğu için asıl belirleyici ülkenin kaynak kısıtlamalarının genel bir yansıması olan GSMH büyüklüğüdür (Sümer, 2004:87). Tablo 4’te seçilmiş ülkelerde savunma harcamalarının GSMH içindeki payları yer almaktadır.

Tablo 4. 1988–2014’de çeşitli ülkelerdeki kamu savunma harcamalarının GSMH içindeki payı (%)

	1988	1991	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Almanya	2,5	2,1	1,5	1,4	1,3	1,3	1,2	1,3	1,3	1,2
Avusturya	2,3	2,2	2,1	1,9	1,8	1,9	1,8	1,6	1,6	1,8
Avusturya	1,2	1,1	1,0	0,9	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8
Azerbaycan	:	:	2,7	2,2	2,2	2,7	4,6	4,7	4,6	4,6
Belçika	2,5	2,1	1,5	1,3	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Brezilya	2,1	1,9	1,8	1,7	1,5	1,5	1,4	1,5	1,5	1,4
Çin	:	2,4	1,7	1,8	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Danimarka	2,0	1,9	1,6	1,4	1,3	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3
Finlandiya	1,5	1,7	1,4	1,2	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2	1,4
Fransa	3,5	3,3	2,9	2,4	2,4	2,3	2,2	2,2	2,1	2,2
Fas	3,7	3,7	5,8	2,3	3,4	3,4	3,3	3,5	3,9	3,7
Hollanda	2,8	2,4	1,9	1,5	1,5	1,4	1,4	1,3	1,3	1,2
Birleşik Krallık	3,8	3,8	2,7	2,3	2,2	2,4	2,3	2,2	2,1	2,2
İspanya	1,9	1,5	1,4	1,1	1,0	1,0	0,9	1,0	0,9	0,9
İsveç	2,4	2,3	2,1	1,8	1,4	1,2	1,1	1,1	1,1	1,2
İtalya	2,2	1,9	1,6	1,9	1,8	1,6	1,6	1,6	1,5	1,5
İsrail	18,5	14,9	8,6	7,5	7,6	6,3	6,0	5,8	5,6	5,2
Kanada	1,9	1,8	1,5	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,0	1,0
Macaristan	:	2,3	1,5	1,7	1,4	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9
Meksika	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,7
Norveç	2,8	2,7	2,3	1,7	1,6	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4
Japonya	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	0,9	1,0
Rusya	:	:	4,0	3,5	3,5	3,8	3,6	4,0	4,1	:
A.B.D.	5,5	4,5	3,6	2,9	3,8	4,6	4,5	4,2	3,8	3,5
Yunanistan	3,5	2,9	3,0	3,4	2,8	2,7	2,4	2,3	2,4	2,2
Yeni Zelanda	2,3	1,6	1,4	1,2	0,9	1,1	1,0	1,0	0,9	1,2
Avrupa Birliği	2,7	2,5	2,0	1,8	1,7	1,6	1,6	1,6	1,5	:
OECD Üyeleri	3,3	2,8	2,2	2,1	2,3	2,6	2,5	2,4	2,2	:
Dünya Ortalaması	3,3	2,9	2,3	2,2	2,3	2,5	2,4	2,4	2,3	:

Kaynak: (SIPRI, 2015) ve (The World Bank, 2015)

Tablo 4'e göre incelenen birçok ülkede 1988–2014 yılları arasında savunma harcamalarının reel paylarının azaldığı anlaşılmaktadır, ancak Azerbaycan ve Rusya'da savunma harcamalarının GSMH içindeki payı artmıştır. Bununla birlikte Fas, Japonya ve Meksika'da ise önemli düzeyde bir değişiklik olmamıştır. En dikkat çekici değişim ise İsrail'de meydana gelmiş ve %18'lerde seyreden ilgili değer, % 5'lere kadar azalmıştır. Savunma harcamalarının GSMH içerisindeki payının dünya ortalaması da genel olarak % 3-%2 arasında değişmektedir. Tablo 5'te kamu eğitim harcamalarının ilgili ülkelerin GSMH içerisindeki payları yer almaktadır. Birçok ülkede bu oran % 4 ve üzerinde seyretmektedir. Ancak Yunanistan ve Rusya'da toplam kamu eğitim harcamalarının GSMH' ya oranı % 4'ün altındadır. Japonya'da ise ilgili oranın düşük olmasının nedeni, ülkenin eğitim finansmanında özel sektörün hakim olmasıdır.

Tablo 4 ve Tablo 5 karşılaştırıldığında genel olarak eğitim harcamalarının GSMH içindeki payının yüksek olduğu ülkelerde savunma harcamalarının GSMH içindeki payının düşük olduğu görülmektedir. Karşılaştırma sonuçlarına göre Azerbaycan ve Rusya'da savunma harcamalarının GSMH payının, kamu eğitim harcamalarının GSMH payından daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Fas, İsrail ve A.B.D.' de hem kamu eğitim harcamaları hem de savunma harcamaları oldukça yüksek düzeyde seyretmektedir.

Tablo 5. 1988–2014 yılları arası çeşitli ülkelerdeki kamu eğitim harcamalarının GSMH içindeki payı (%)

	1988	1991	1995	2000	2005	2010	2011	2012
Almanya	:	:	4,5	4,6	4,2	5,0	4,9	5,1
Avustralya	4,9	4,7	5,1	4,8	4,9	5,5	5,1	5,1
Avusturya	5,2	5,1	5,4	5,7	5,4	5,9	5,7	6,0
Azerbaycan	:	:	3,3	3,8	2,9	2,7	2,4	2,8
Belçika	4,3	4,8	3,0	5,1	5,9	6,5	6,5	6,6
Brezilya	:	:	4,5	4,0	4,5	5,8	5,9	5,8
Çin	1,7	:	1,8	:	:	:	:	:
Danimarka	6,4	5,7	7,5	8,2	8,2	8,8	8,7	8,7
Finlandiya	5,1	6,4	6,9	5,8	6,3	6,8	6,7	6,8
Fransa	4,6	4,9	5,8	5,6	5,6	5,8	5,6	5,9
Fas	5,3	4,9	5,6	5,7	7,2	:	:	6,1
Hollanda	5,9	5,5	4,9	4,9	5,4	5,4	5,9	6,0
Birleşik Krallık	4,5	4,4	5,1	4,4	5,3	6,2	6,0	5,6
İspanya	3,4	3,8	4,5	4,2	4,2	4,9	4,9	5,0
İsveç	:	5,7	6,4	7,1	6,8	6,9	6,8	7,0
İtalya	4,7	:	4,4	4,4	4,4	4,4	4,2	4,5
İsrail	5,1	6,2	:	6,4	6,1	5,5	5,6	6,0
Kanada	6,2	6,9	6,3	5,4	4,8	5,3	5,2	5,5
Macaristan	4,6	5,9	4,9	4,9	5,4	4,8	4,7	4,9
Meksika	:	2,5	3,8	4,1	4,9	5,1	5,1	5,3
Norveç	5,9	6,4	7,8	6,5	6,9	6,8	6,5	6,9
Japonya	5,6	3,6	3,5	3,6	3,4	3,7	3,7	3,8
Rusya	:	:	:	2,9	3,7	4,1	3,9	4,1
A.B.D.	4,6	4,8	4,9	4,8	5,0	5,4	5,2	5,6
Yunanistan	1,9	2,0	:	3,3	4,0	:	:	4,1
Yeni Zelanda	4,4	5,5	5,7	5,8	6,3	7,1	7,0	7,3
Avrupa Birliği	4,6	4,9	4,9	4,9	5,3	5,6	5,1	:
OECD Üyeleri	4,7	4,9	4,9	4,9	5,2	5,5	5,2	:
Dünya Ortalaması	:	:	:	:	3,8	4,2	4,8	4,8

Güngör Göksu, G. (2015). The examination of terror economy and comparing the economics of education in selected countries. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1 (1), 176-188.

Kaynak: (The World Bank, 2015), (OECD, 2000, 2003, 2008 ve 2013), (Human Development Report, 2013)

Tablo 6’da ilgili ülkelerde devlet bütçesi kapsamında savunma harcamalarına ayrılan paylar yer almaktadır. Buna göre ilgili oranlar düşük, orta ve yüksek olarak üç grup içerisinde değerlendirilirse Fas, Azerbaycan, İsrail, Rusya ve A.B.D.’de savunma harcamalarının kamu bütçesi içindeki payı en yüksek iken, Avustralya, Çin, Birleşik Krallık ve Yunanistan’da bu oranlar orta düzeydedir. Diğer ülkelerde ise ilgili oran düşük düzeyde seyretmektedir. Tablo 7’ de ise kamu eğitim harcamalarının devlet bütçesi içerisindeki payları yer almaktadır. Böylece birçok ülkede ilgili oranın % 10 ve üzeri olduğu anlaşılmaktadır. Ancak İtalya, Yunanistan gibi ekonomik açıdan sorunlu ülkelerde bu oran % 10’dan daha azdır. Yeni Zelanda’da ise neredeyse % 20 düzeyindedir. Azerbaycan’da ise son yıllardan bu oran % 10’dan daha azdır.

Tablo 6. 1988–2014 yılları arası çeşitli ülkelerdeki savunma harcamalarının devlet bütçe içindeki payı (%)

	1988	1991	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Almanya	:	4,7	3,0	3,3	2,9	2,9	2,9	3,0	2,9	2,8
Avustralya	7,3	6,8	6,2	5,3	5,4	5,0	5,0	4,4	4,7	4,8
Avusturya	2,6	2,3	1,8	1,9	1,8	1,6	1,6	1,6	1,5	1,4
Azerbaycan	:	:	:	10,9	10,1	8,8	14,0	12,9	12,3	11,7
Belçika	4,7	4,2	3,0	2,8	2,2	2,1	2,0	1,9	1,9	1,9
Brezilya	:	:	:	5,0	4,1	4,0	3,8	3,7	3,6	3,4
Çin	:	14,6	15,4	11,3	11,1	7,9	7,4	7,2	7,0	7,3
Danimarka	3,6	3,5	2,9	2,8	2,5	2,5	2,4	2,4	2,2	2,4
Finlandiya	3,1	3,1	2,4	2,6	2,8	2,6	2,6	2,6	2,5	2,4
Fransa	7,0	6,6	5,5	4,8	4,5	4,1	4,0	3,9	3,9	3,8
Fas	:	15,8	24,0	9,0	10,5	10,9	9,8	9,8	11,6	11,2
Hollanda	:	:	3,4	3,5	3,3	2,8	2,8	2,7	2,6	2,5
Birleşik Krallık	10,5	10,0	6,9	7,0	6,0	5,5	5,5	5,3	5,1	5,1
İspanya	5,1	3,8	3,3	3,1	2,7	2,3	2,1	2,2	2,1	2,1
İsveç	4,3	3,8	3,5	3,5	2,8	2,4	2,3	2,3	2,2	2,3
İtalya	4,5	3,6	3,1	4,1	3,7	3,2	3,2	3,1	3,0	2,7
İsrail	:	:	:	14,8	16,4	15,0	14,3	13,8	14,4	13,0
Kanada	3,9	3,2	2,8	2,6	2,7	2,4	2,6	2,5	2,2	2,3
Macaristan	:	:	3,3	3,5	2,9	2,1	2,1	2,2	1,9	1,7
Meksika	:	2,1	2,2	2,3	1,9	2,1	2,1	2,2	2,3	2,5
Norveç	5,8	5,3	4,6	4,1	3,9	3,4	3,4	3,3	3,2	3,1
Japonya	2,8	2,8	2,7	2,6	2,9	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
Rusya	:	:	:	10,8	10,9	10,1	10,3	10,8	11,1	11,7
A.B.D.	:	:	:	:	11,2	11,6	11,7	11,2	10,4	9,5
Yunanistan	10,0	8,0	6,9	7,7	6,6	5,4	4,7	4,7	5,3	4,7
Yeni Zelanda	6,1	4,7	5,2	4,7	3,9	3,4	3,2	3,3	3,5	3,8
Avrupa Birliği	:	:	4,9	5,1	4,7	4,2	4,2	4,1	:	:
OECD Üyeleri	:	:	:	:	9,6	9,0	8,9	8,7	:	:
Dünya Ortalaması	:	:	:	:	10,1	9,2	9,1	9,3	:	:

Kaynak: (SIPRI, 2015) ve (The World Bank, 2015)

Tablo 7. 1988–2014 yılları arası çeşitli ülkelerdeki kamu eğitim harcamalarının devlet bütçe içindeki payı (%)

	1988	1991	1995	2000	2005	2010	2011	2012
Almanya	:	11,5	8,2	9,9	9,7	10,6	11,0	:
Avusturalya	:	15,1	14,9	13,5	13,5	14,3	13,5	13,2
Avusturya	10,4	10,2	9,3	11,0	10,8	11,2	11,4	:
Azerbaycan	:	:	:	18,4	13,1	8,7	7,3	:
Belçika	8,0	:	5,8	10,6	11,4	12,4	12,2	15,6
Brezilya	:	:	11,2	10,5	14,5	18,1	19,2	:
Çin	9,6	:	16,5	:	:	:	:	:
Danimarka	11,4	10,0	12,7	15,3	15,6	15,3	15,2	:
Finlandiya	10,7	11,3	11,3	12,1	12,5	12,2	12,2	12,8
Fransa	9,0	9,4	10,6	10,7	10,4	10,0	9,8	9,7
Fas	:	19,1	20,5	22,2	22,2	:	:	17,9
Hollanda	:	:	8,7	11,2	12,2	11,6	11,8	11,6
Birleşik Krallık	11,1	11,2	12,2	12,3	13,5	13,3	13,0	:
İspanya	:	10,1	10,3	10,9	11,1	10,9	10,5	9,7
İsveç	:	:	10,9	12,9	12,6	13,4	13,2	:
İtalya	9,4	:	8,1	9,0	8,5	8,2	8,0	:
İsrail	:	:	12,7	13,4	12,3	13,6	13,4	:
Kanada	11,9	13,0	11,7	11,8	11,3	11,3	11,1	:
Macaristan	:	:	10,3	10,0	10,9	9,8	9,4	:
Meksika	:	10,4	17,3	19,7	22,6	19,4	19,6	:
Norveç	12,0	12,6	15,4	15,4	16,7	15,3	15,0	:
Japonya	18,1	:	10,6	9,9	10,2	9,4	9,7	9,5
Rusya	:	:	:	10,6	11,0	10,5	:	:
A.B.D.	:	12,0	13,8	13,9	12,7	12,9	13,0	:
Yunanistan	5,2	5,1	:	7,1	9,1	:	:	:
Yeni Zelanda	10,7	:	15,5	20,0	19,4	19,4	17,8	18,7
Avrupa Birliği	:	10,3	11,0	12,0	11,1	11,3	:	:
OECD Üyeleri	10,5	:	11,2	12,1	12,5	12,0	12,2	:
Dünya Ortalaması	:	:	:	13,4	13,8	14,3	13,4	:

Kaynak: (The World Bank, 2015)

Tablo 6 ve Tablo 7 karşılaştırıldığında Azerbaycan ve Rusya’da savunma harcamalarına ayrılan pay artarken, kamu eğitim harcamalarına ayrılan payın azaldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Fas, İsrail ve A.B.D.’ de hem savunma harcamalarına hem de kamu eğitim harcamalarına ayrılan pay yüksek düzeydedir. Bununla birlikte GSMH verilerinde olduğu gibi, genel olarak ülkelerin eğitime aktardıkları pay ile savunma harcamalarına ayırdıkları pay negatif görünüm sergilemektedir. Avrupa Birliği, OECD ve Dünya ortalaması açısından da kamu eğitim harcamalarının bütçe içerisindeki payı, savunma harcamalarının bütçe içerisindeki payında daha yüksek seyretmektedir. Denilebilir ki istisnalar hariç birçok gelişmiş ülkede eğitime verilen önem arttıkça terör ve benzeri faaliyetlerin azaldığı hatta bu eylemlere aktarılan tutarın da gerilediği gözlemlenmektedir.

4. Sonuç ve değerlendirme

Çeşitli ülkelerde terör ekonomisi ile eğitim ekonomisinin incelendiği bu çalışmada, bazı önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Öncelikle Türkiye özeli incelendiğinde 1980’li ve 1990’lı yıllarda ülkemizde güvenlik harcamalarına ayrılan payın hem GSMH hem de genel bütçe içerisindeki yeri

Güngör Göksu, G. (2015). The examination of terror economy and comparing the economics of education in selected countries. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1 (1), 176-188.

oldukça yüksek iken, 2000’li yıllara gelindiğinde bu oran kademeli olarak azalmıştır. Bunun nedeni olarak da Türkiye’de son yıllarda terörle mücadelede önemli adımların atılmasıdır. Bununla birlikte güvenlik harcama kalemini oluşturan kurumlar incelendiğinde Milli Savunma Bakanlığı’na transfer edilen pay en yüksektir. Türkiye’de eğitim harcamalarının GSMH ve devlet bütçesi payları değerlendirildiğinde ise ilgili oranlar önceki dönemlere kıyasla son yıllarda belirgin bir şekilde yükselmiştir. Kısacası Türkiye’de terör eylemlerinin doğrudan maliyeti ile kamu eğitimi finansmanı bağlamında yapılan değerlendirmeye göre; eğitim ekonomisi ile terör ekonomisi arasında negatif bir ilişki bulunduğu gayet açıktır.

Savunma harcamaları açısından seçilmiş ülkelerin durumlara incelendiğinde ise genel olarak gelişmiş ülkelerde de savunma harcamaları ile kamu eğitimi harcamaları arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Yani incelenen birçok gelişmiş ülkede savunma harcamalarına ayrılan tutarlar, kamu eğitimi harcamalarına ayrılan tutarlardan daha düşüktür. Ancak İsrail, Fas ve A.B.D. gibi ülkelerde iki değişkene ayrılan tutarlar yüksek düzeydedir. Bununla birlikte Fas gibi az gelişmiş bir ülkede kamu eğitimi harcamalarını ayrılan payın yüksek olması da şaşırtıcı bir durumdur. Azerbaycan ve Rusya’da ise son yıllarda savunma harcamalarına transfer edilen ödenek tutarları yükselirken, kamu eğitimi harcamalarına ayrılan tutarlar ise biraz azalmıştır. Bu ülkelerde yaşanan iç sorunlar düşünüldüğünde bu gibi olası sonuçların ortaya çıkması olasıdır.

Sonuç olarak terör ve benzeri yıkıcı eylemlerin olmadığı ya da minimum düzeyde olduğu ülkelerde hem bireylerin hem de toplumun refah seviyesi oldukça yüksek olmaktadır. Ayrıca terörle mücadeleye ya da savunma hizmetlerine aktarılan paraların eğitim, sağlık gibi pozitif dışsallık yayan hizmetlere tahsis edilmesi sonucu toplumsal düzeyde birçok soruna en etkili bir şekilde çözüm bulunacağı mümkündür.

Kaynakça

- Ağırman, E., Özcan, M. ve Yılmaz, Ö. (2013). Terörizmin Finansal Piyasalar Üzerine Etkisi: Ampirik Bir Çalışma. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, ss.99–117.
- Aydın, S. (2014). Terörün Makroekonomik Etkileri: Türkiye’de PKK Örneği. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Yıl:15, Sayı:60, ss.137–170.
- Hatay Emniyet Müdürlüğü (2015). Terör, <http://www.hatay.pol.tr/Sayfalar/Tem-Terror-Nedir-Terrorizm-Nedir.aspx>, 05.05.2015.
- Human Development Reports (2013). Expenditure on Education, Public, (% of GDP) (%). <http://hdr.undp.org/en/content/expenditure-education-public-gdp>, 05.05.2015.
- Gökbunar, R. ve Gökbunar, A. (2010). *Terör Ekonomisi*, Beta Yayınları.
- Mutlu, S. (2008). “Ayrılkçı PKK Terörünün Ekonomik Maliyeti”, *21 Yüzyıl Dergisi*, Sayı:5, ss.63–86.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2000). *Education at a Glance 2000*, France.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2003). *Education at a Glance 2003*, France.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2008). *Education at a Glance 2008*, France.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2013). *Education at a Glance 2013*, France.

Güngör Göksu, G. (2015). Terör ekonomisinin incelenmesi ve seçilmiş ülkelerde eğitim ekonomisi ile karşılaştırılması. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1 (1), 176-188.

- Öztürk, S. ve Çelik, K. (2009). “Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkisi, *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, Sayı:1/, Cilt: 2, ss.85–106.
- Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) (2015). SIPRI Military Expenditure Database, <http://www.sipri.org/databases>, 05.05.2015.
- Sümer, K. K. (2004). “Savunma Harcamalarının Ekonomik Büyümeye Etkisi”, *Harp Akademileri Komutanlığı Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Sayı:1, ss:80–91.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2007). *Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2006–2007*, Ankara.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2008). *Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2007–2008*, Ankara.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2009). *Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2008–2009*, Ankara.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2010). *Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2009–2010*, Ankara.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2011). *Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2010–2011*, Ankara.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2012). *Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2011–2012*, Ankara.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2013). *Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2012–2013*, Ankara.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2014). *Milli Eğitim İstatistikleri: Örgün Eğitim 2013–2014*, Ankara.
- T.C. Maliye Bakanlığı, Bütçe ve Mali Kontrol Müdürlüğü (BUMKO) (2014). *2014 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu, Bütçe Türleri İtibariyle Ödenek (A) Cetveli İcmalleri*, <http://www.bumko.gov.tr/TR,4572/butce-turleri-itibariyle-a-cetveli-icmalleri.html>, 30.03.2015.
- T.C. Maliye Bakanlığı, Bütçe ve Mali Kontrol Müdürlüğü (BUMKO) (2013). *2013 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu, Bütçe Türleri İtibariyle Ödenek (A) Cetveli İcmalleri*, <http://www.bumko.gov.tr/TR,3852/butce-turleri-itibariyle-a-cetveli-icmalleri.html>, 30.03.2015.
- T.C. Maliye Bakanlığı, Bütçe ve Mali Kontrol Müdürlüğü (BUMKO) (2012). *2012 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu, Bütçe Türleri İtibariyle Ödenek (A) Cetveli İcmalleri*, <http://www.bumko.gov.tr/TR,955/butce-turleri-itibariyle-a-cetveli-icmalleri.html>, 30.03.2015.
- T.C. Maliye Bakanlığı, Bütçe ve Mali Kontrol Müdürlüğü (BUMKO) (2011). *2011 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu, Bütçe Türleri İtibariyle Ödenek (A) Cetveli İcmalleri*, <http://www.bumko.gov.tr/TR,952/butce-turleri-itibariyle-a-cetveli-icmalleri.html>, 30.03.2015.
- T.C. Maliye Bakanlığı, Bütçe ve Mali Kontrol Müdürlüğü (BUMKO) (2010). *2010 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu, Bütçe Türleri İtibariyle Ödenek (A) Cetveli İcmalleri*, <http://www.bumko.gov.tr/TR,948/butce-turleri-itibariyle-a-cetveli-icmalleri.html>, 30.03.2015.
- TERÖRLE MÜCADELE KANUNU (1991). Resmi Gazete, Tarih:12/04/1991, Sayı:20843.
- The World Bank (2015). Military Expenditures Data, <http://data.worldbank.org/>, 05.05.2015.
- Topkaya, H. ve Kocaer, A. (2014). “Terör Finansmanı ile Mücadelede Yeni Dönem”, http://www.mud.org.tr/uploads/yuklemeler/9_haticetopkaya_abdulhkoer.pdf, 05.05.2015.
- Unur, K. (2000). “Turizm-Terörizm İlişkisi ve Türkiye Örneği”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Sayı:11, ss.169–177.
- Yılmaz, T. (2013). Kurtulmuş: Terörün 28 Yıllık Maliyeti 2,3 Trilyon Lira, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/25163610.asp>, 05.05.2015.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK) (2007). *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*, Şubat, Ankara.
- Yücebaş, Ö. (2011). *Suç Ekonomisi ve Terörün Finansmanı*, Turhan Kitabevi, Ankara.

Extended abstract in English

It is a known fact that terrorist activities have many negative impacts on many factors in both global scope and individual countries. Especially, terrorist activities, which put serious obstacles in front of the countries' progresses and development initiatives, cause to fail public services or not to serve sufficiently. In the study terror economy has been examined in various countries and it has been compared with education economy in related countries. In this context an analysis has been made among countries by gathering the data of public education expenditures in selected countries and the data of military expenditures in selected countries from international institutions as OECD, the World Bank, and SIPRI. The aim of study is examination of terror economy and determination of current similarities and differences among countries by comparing education economy with it. The limits of study contain the years which are from 1988 to 2014 due to easily accessible of all data.

Primarily the theoretical framework of terror has been studied, and also given important information about definition of terror and terrorist activities. After that, the explanations about terror economy, and the costs of terror and terror financing have been evaluated in the first part. In the second part of study security expenditures in Turkey have been gathered as direct cost of terror from BUMKO which is General Directorate of Budget and Fiscal Control of Turkey. The data of security expenditures in Turkey are comprised of budgets of the Ministry of Defense, Security General Directorate, the Ministry of Interior and General Commandership of Gendarmerie, and all data have been obtained from BUMKO. It is clear that the Ministry of Defense has the highest budget amounts among four institutions. Afterwards the public education expenditures have been included in the study, thus terror direct costs from 1985-2014 as percentages of GDP and central budget and public education expenditures from 1988-2014 as percentages of GDP and central budget have been compared each other. According to results, the appropriations allocated to the fight against terrorism were more than the appropriations allocated to public education service in 1980s and 1990s. As we know that the terrorist activities summited in Turkey 20 or 30 years ago. It is possible to say that there was a negative relation between terror expenditures and education expenditures in these years. It was one of the reasons that Turkey government did not serve education service in adequate quality in the past times. After 2000s, the allocations to public education expenditures from government budget have been increased considerably. Besides security expenditures have been decreased from 2000s. This favorable situation emphasizes positive outlook for both Turkey's economy and political structures, because more resources can have allocated for services which spread positive externalities on society.

In the final part of study, the military expenditures and public education expenditures as a percentage of GDP and central budget in various countries, which are developed, developing or undeveloped, have been evaluated each other, in this way some different results have been obtained. According to Table 4, the military expenditures in Azerbaijan and Russia are higher than other countries, but there are not noticeable changes in Morocco, Japan and Mexico. The military expenditures as a percentage of GDP in Israel have been decreased gradually since 1988. According to the consecutive table, the total public education expenditures as a percentage of GDP are generally higher than 4 percent in the most of countries; however, they are lower than 3 percent in Russia and Greece. It is frankly emphasized that there is a negative relation between the military expenditures and public education expenditures as a percentage of GDP in other countries. The military expenditures as percentages of central budgets in Table 6 are the highest ones in the

United State of America, Russia, Morocco, Azerbaijan, but they are the lowest ones in Austria and Mexico. As to the last table, although the public education expenditures as percentages of central budgets in Italy and Greece are lower than 10 percent, they are almost 20 percent in New Zealand. While the shares allocated to military expenditures in Russia and Azerbaijan were increased, the shares allocated to public education expenditures have been decreased in the same countries since 1988. As long as the importance which is given to education is become more significant, the total amount allocated to terrorism and similar activities can be declined without prejudice to the exceptions. Finally, though the welfares of both the individual and society are very high in developed countries in which the terror and similar destructive activities are in minimum level, it is mostly not enough in developing and undeveloped countries. For this reason, the money allocated to counter terrorism should be transferred to education expenditures or health expenditures which have positive exteriorities for the societies and individuals.